

Asia: VN/13979/2023

Hallituksen esitys laeiksi sähkömarkkinalain ja maakaasumarkkinalain 12 ja 96 §:n muuttamisesta (Suurjänniteverkkohanke)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Fingrid Oyj:n lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi sähkömarkkinalain ja maakaasumarkkinalain 12 ja 96 §:n muuttamisesta (Suurjänniteverkkohanke)

Työ- ja elinkeinoministeriö on varannut sidosryhmille mahdollisuuden lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi sähkömarkkinalain ja maakaasumarkkinalain 12 ja 96 §:n muuttamisesta (Suurjänniteverkkohanke). Fingrid Oyj ("Fingrid") kiittää tästä mahdollisuudesta ja toteaa lausuntonaan seuraavaa. Kiitämme myös Suurjänniteverkkotyöryhmää hyvästä yhteistyöstä lakiesityksen valmistelussa.

Fingrid pitää ehdotettuja muutoksia oikeansuuntaisina ja pääosin kannatettavina. Ne antavat mielestämme sekä asiakkaille että verkkoyhtiöille uusia toimintavapauksia, joilla voidaan nopeuttaa energiamurroksen etenemistä ja parantaa sähköverkkojen mahdollisuuksia teollisten investointien palvelemiseksi Suomessa. Erityisesti hyvää lakiesityksessä on ehdotukset sijoittumissignaalien mahdollistamisesta, joilla voitaisiin edesauttaa energiamurroksen ripeää ja tehokasta etenemistä ja Suomen säilymistä yhtenä sähkökaupan tarjousalueena. Tämä on tärkeää Suomen vakaan investointiympäristön vaalimisessa.

Fingrid korostaa huoltaan siitä, että energiamurroksen nopean etenemisen kannalta välttämättömien joustavien sähköverkkoliityntöjen käytettävyys jää esitettyjen lakimuutosten myötä Suomessa heikoksi verrattuna muihin Euroopan maihin. Joustavien liittymissopimusten osalta lakiin ja sen perusteluihin tarvitaan muutoksia, jotta sähköverkkoon voidaan liittää nopeasti sähköön tuotantoa, kulutusta ja sähkövarastoja myös tulevaisuudessa sekä mahdollistaa tehokas sähköverkon hyödyntäminen ja ylläpitää Suomen kilpailukykyä.

Lakiesityksessä ja sen perusteluissa esitetään myös Energiaviraston toimivallan kasvattamista siten, että Energiavirasto voisi jatkossa määrätä kantaverkonhaltijaa tekemään muutoksia kehittämissuunnitelmaan ja panemaan täytäntöön yksittäisiä verkkoinvestointeja. Fingrid vastustaa tätä lisäystä ja katsoo, että vastuu sähköverkosta ja asiakastarpeiden täyttämisestä tulee pitää sähköverkkotoimijalla, ei viranomaisella. Fingrid on yhtä mieltä siitä, että verkkoinvestointeja tarvitaan merkittävästi energiamurroksen mahdollistamiseksi. Sen sijaan, että viranomainen määräisi toteutettavista verkkoinvestoinneista huomioiden asiakastarpeet, sähköjärjestelmän turvallisuuden sekä yhtiön investointikykyyn, tulisi lainsäädännössä varmistaa, että verkkoyhtiöillä on edellytykset tehdä riittävässä määrin tarvittavia investointeja.

Energiaviraston päätös vuoden 2024 alusta voimaan tulleisiin kantaverkkotoiminnan kohtuullisen tuoton valvontamenetelmiin heikensi Fingridin investointikykyä sekä alensi yhtiön taloudellisten riskien sietokykyä. Sähköjärjestelmän muutos Suomessa on ollut yksi Euroopan nopeimmista. Tarve kantaverkon investoinneille on kasvussa ja kasvava entistä sääriippuvaisempi sähköjärjestelmä on lisännyt järjestelmävastaavan kantaverkkotoiminnan riskejä. Jotta tarvittavat verkkoinvestoinnit voidaan tehdä varmistaen sähköjärjestelmän kasvu ja korkea laatu myös tulevaisuudessa, tarvitaan muutos Energiaviraston päätökseen vuoden 2024 alusta tulleeeseen kohtuullisen tuoton valvontamalliin. Lisäksi huomioitavaa on, että sähköjärjestelmän ylläpidon kustannukset ovat kasvaneet voimakkaasti. Yhdessä kustannuskasvun ja mittavien investointitarpeiden kanssa tulee sähkömarkkinalakiin kirjattu 8 % vuotuinen sähkön siirtomaksujen korotuskatto poistaa järjestelmävastaavalta kantaverkkotoimijoilta. Tämä korotuskatto rajoittaa järjestelmävastaavan kantaverkkotoimijan investointikykyä sekä voi johtaa merkittävästi alentuneeseen taloudelliseen riskiensietokykyyn hidastaen energiamurroksen toteutumista Suomessa.

Haluamme nostaa tarkemmin esille alla mainitut asiat. Selvyiden vuoksi Fingrid toteaa, että lausunnon väliotsikoissa ja lausunnossa esitetyt pykälät ja sivunumerot viittaavat lausuntopalvelussa olevaan Suurjänniteverkkotyöryhmän 13.12.2024 päivättyyn raporttiin sähkömarkkinalakia koskevasta muutosesitysluonnoksesta.

Yksityiskohtaiset kommentit ja muutosehdotukset:

3 § Määritelmät

Lakiehdotus s. 80, 3 §:n kohtaan 4 b) tulee lisätä, että liittymällä tulee olla aina kuitenkin vain yksi juridinen vastuutaho.

Määritelmiin tulisi selvyiden vuoksi lisätä myös erillislinjan määritelmä, ja rajata sen käyttö alle 110 kV jännitetasolla vain pientuotannolle (alle 1 MVA).

11 § Suljetun jakeluverkon sähköverkkolupa

Pidämme perusteltuna laajentaa suljetun jakeluverkon määritelmää siten, että myös yli 110 kV verkko voi olla suljettu jakeluverkko. Suljetun jakeluverkon periaatteet on perusteltua säilyttää muutoin ennallaan.

13 § Jakeluverkon rakentaminen

Pidämme hyvänä, että tuotannon ja energiavarastojen liittäminen sähköverkkoon halutaan mahdollistaa useilla eri keinoilla, eli jakeluverkonhaltijoiden verkkojen sekä liittymisverkkojen ja liittymisjohtojen kautta.

Kannatamme, että sähkönkäyttökohteita voisi liittää jatkossa myös sähkön tuotannon yhteyteen erillislinjoilla. Lain tulisi lisäksi mahdollistaa uuden hankkeen liittäminen olemassa olevan liittymisjohdon varrelle siten, että osa olemassa olevasta liittymisjohdosta muuttuisi erillislinjaksi. Emme kuitenkaan pidä tarkoituksenmukaisena, että erillislinjat sallitaan 110 kV alemmilla jännitetasoilla jakeluverkoissa muuten kuin voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti pientuotannolle (alle 1 MVA). Lisäksi erillislinjojen käyttö tulisi rajata vain tapauksiin, joissa se on tarkoituksenmukaista ja siten, ettei rinnakkaisia verkkoja muodostuisi turhaan.

14 § Hankelupa suurjännitejohdon rakentamiseen

Sähkömarkkinalakiin tulisi selventää, vaatiiko Ahvenanmaan aluevesiltä toiseen valtioon johtava sähköjohto hankelupaa ja mikä taho sen myöntäisi.

16 § Hankeluvan myöntäminen

Erillislinjan myöntämiseen liittyviä tarpeellisia ehtoja tulisi tarkentaa siten, että niissä tarkasteltaisiin erillisen linjan käytön tarkoituksenmukaisuus. Esimerkiksi ehtona voisi olla etäisyysvaatimus siten, että rakennettavan erillislinjan myötä ei saisi muodostua pidempiä verkkopituuksia kuin, jos asiakkaat liitettäisiin omilla liittymisjohdoillaan suoraan verkkoluvalliseen verkkoon.

Lisäksi lakiin tai sen perusteluihin tulee täydentää, että erillislinjan kautta liittyvillä tulee olla vain yksi liittymispiste verkkoluvalliseen verkkoon (pois lukien varasyöttöyhteydet ja kohdetta varten tarvittavat rinnankytketyt liittymisjohdot) ja liittyjän tulee toimia verkkoluvallisen liittymispisteen verkonhaltijan asettamien teknisten ehtojen mukaisesti. Erillinen linja ei missään tilanteessa saa muodosta rengasyhteyttä kantaverkon tai jakeluverkon kanssa.

20 § Liittämisvelvollisuus

Tuemme sitä, että lakiin selvennetään, ettei liittymän teho saa ylittää Suomen sähköjärjestelmän suurinta sallittua askelmaista tehonmuutosta, jonka sähköjärjestelmä kestää käyttövarmuutta vaarantamatta. Lakiin tai sen perusteluihin tulisi vielä täsmentää, että suurin sallittu tehonmuutos määritellään erikseen syöttöteholle sähköverkkoon ja ottoteholle sähköverkosta. Syöttötehon menettäminen aiheuttaa eri suuntaisen taajuushäiriön (alitaajuushäiriö) verrattuna ottotehon menettämiseen (ylitaajuushäiriö). Kyseessä ovat erilaiset tekniset ilmiöt, joilla on erilaiset seuraukset, joihin myös varaudutaan eri tavoin.

Lisäksi pykälään tai sen perusteluihin tulisi täydentää, ettei suurin sallittu askelmainen tehonmuutos suoraan tarkoita liittymän takana olevaa tuotanto- tai kulutustehoa, vaan liittymät tulee toteuttaa siten, ettei yksittäinen vikatilanne ylitä suurinta sallittua tehonmuutosta liittymispisteessä. Esimerkkinä tästä on voimalaitos, jonka irtoaminen vikatilanteissa voi johtaa suurempaan tehonmuutokseen kuin voimalaitoksen ennen vikatilannetta ollut syöttöteho, mikäli voimalaitos ottaa vikatilanteen jälkeen omakäytösähkönsä verkosta. Suurin sallittu askelmainen tehonmuutos koskee koko Suomen sähköjärjestelmää. Se tulee huomioida myös esimerkiksi sähköntuotannon liittymisverkoilla siten, ettei liittymisverkon yksittäinen vikatilanne johda tätä suurempaan tehonmuutokseen.

Energiavirasto on jättänyt lain perusteluihin eriävän mielipiteen, jonka mukaisesti enimmäistehorajoja ei tulisi vahvistaa Energiaviraston etukäteisvalvonnassa, vaan tarkastella ainoastaan jälkikäteisessä valvonnassa tapauskohtaisesti. Fingrid ei kannata Energiaviraston eriävässä mielipiteessä mainittua jälkikäteistä tapauskohtaista tarkastelua. Tämä Energiaviraston esittämä linjaus toisi huomattavaa epävarmuutta verkkoyhtiölle ja asiakkaille, ja olisi käytännössä mahdoton toteuttaa liittyjiä kohtaan ennakoivalla, selkeällä, tasapuolisella ja läpinäkyvällä tavalla. Kannatamme näin ollen vahvasti lain perusteluissa esitettyä nykykäytäntöä vastaavaa mallia, jonka mukaan Energiavirasto vahvistaa suurimmat sallitut askelmaiset tehonmuutokset etukäteisvalvonnassa kantaverkkoyhtiön ehdotuksesta. Suurimman sallitun askelmaisen tehonmuutoksen vahvistusmenettelyssä tulee ottaa huomioon järjestelmävastaavan kantaverkkoyhtiön vastuu Suomen sähköjärjestelmän teknisestä toimivuudesta ja käyttövarmuudesta.

Voimaantulon osalta on todettu, että lain 20 §:n 1 momentti koskisi vain lain voimaantulon jälkeen tehtyjä uusia liittymissopimuksia. Esitämme tämän poistamista, koska momentin tulisi koskea uusien liittymien lisäksi myös olemassa olevia liittymiä, mikäli niihin tehdään tehonkorotuksia. Muuten syntyy epätarkoituksenmukaisia, epätasa-arvoisia ja epäselviä tilanteita, jos olemassa oleville liittymänoille ei ole rajattu selvästi suurinta sallittua tehonmuutosta.

20 b § ja 20 c § Joustavat liittymissopimukset ja pysyvästi joustavat liittymissopimukset

Tarve joustavien liittymissopimuksien käytölle on ilmeinen, kun energiamurros haastaa verkkojen riittävyyttä. Niin verkkoyhtiöillä kuin niiden asiakkaila on halu käyttää joustavia liittymissopimuksia uusien liittymien nopeuttamiseksi, ja tarpeet niiden käyttöön ovat hyvin monenlaiset. Mikäli tätä työkalua ei voida hyödyntää Suomessa tehokkaasti tai sen käyttö rajautuu vain osaan tarpeista,

vaarantuu energiamurroksen eteneminen liitettävyyshaasteiden kautta. Direktiivin (EU) 2024/1711 6 a artiklan mukaisia joustavia liityntöjä hyödynnetään jo ja suunnitellaan hyödynnettävän monissa muissa Euroopan maissa, esimerkiksi Tanskassa. Mikäli kansallinen lainsäädäntö rajaisi niiden käytettävyyden heikoksi Suomessa, jää kilpailukykyimme jälkeen maista, joiden kanssa käytännössä kilpailemme samoista uusiutuvan energian ja sähköintensiivisen teollisuuden investoinneista. Jotta joustavien liityntöjen käytettävyys paranisi oleellisesti, Fingrid ehdottaa lain perusteluihin (kohdat 1-11) sekä pykälään 20 c § (kohdat 12-14) seuraavia muutoksia:

1) Ehdotamme pykälää 3 § koskevan lain perusteluiden s. 54 kohtaa: ”Joustava liittymissopimus olisi pääsääntöisesti tarkoitettu määräaikaiseksi järjestelyksi siihen saakka, kunnes verkon kapasiteetti mahdollistaa lopullisen taatun kiinteän liittymistehon käyttöönoton. Joustavia liittymissopimuksia voitaisiin hyödyntää tilanteessa, jossa verkon kapasiteettia olisi normaalissa käyttötilanteessa saatavilla, mutta verkonhaltija ei voi tehdä jäljellä olevasta kapasiteetista kiinteää liittymää vaarantamatta verkon käyttövarmuutta normaalista käyttötilanteesta poikkeavissa tilanteissa. Normaalista poikkeava käyttötilanne voisi merkitä esimerkiksi verkossa esiintyvää vikaa, huoltotyötä tai sovitusta tehosta poikkeavia tuotanto- ja kulutushuippuja. Sen sijaan myös verkon normaalissa käyttötilanteessa tarvittavaan joustoon verkonhaltijan tulisi hankkia joustopalveluita markkinaehtoisesti ja erillistä korvausta vastaan.”

korvattavaksi tekstillä: ”Joustavia liittymissopimuksia voitaisiin hyödyntää tilanteessa, jossa verkon kapasiteettia olisi suurimman osan ajasta saatavilla, mutta verkonhaltija ei voi tehdä jäljellä olevasta kapasiteetista kiinteää liittymissopimusta vaarantamatta verkon käyttövarmuutta esimerkiksi verkossa esiintyvän vian tai huoltotyön aikana tai sähköjärjestelmässä esiintyvien poikkeavien tuotanto- tai kulutustilanteiden aikana. Tarvittaessa verkonhaltijan tulisi voida käyttää joustavia liittymissopimuksia myös verkon siirtotilanteiden hallintaan, jos markkinaehtoisten joustopalveluiden riittävyttä tai toimivaa kilpailua ei voida varmistaa.”

Fingridin perustelut:

Joustavien liittymissopimusten rajaaminen pääsääntöisesti määräaikaiseksi ratkaisuksi ei ole yhteiskunnallisesti tehokas ratkaisu. Energiamurroksen myötä siirtotarpeet ja erityisesti siirtohuiput sähköjärjestelmässä kasvavat moninkertaisiksi. Näihin tarpeisiin tulee voida vastata myös pysyvällä joustavilla liittymissopimuksilla, jotta Suomen sähköjärjestelmän kustannustehokkuutta voidaan ylläpitää ja käyttövarmuus turvata. Verkkoa ei voida tulevaisuudessakaan mitoittaa kattamaan kaikkia lyhytaikaisia siirtohuippuja. Tästä huolimatta uusien asiakkaiden liittäminen voidaan mahdollistaa, kunhan hyödynnetään asiakkaiden kyvykkyyttä joustoihin.

Liitettävyyden määrittää erityisesti siirtohuiput, eli kuinka suuriin siirtomääriin verkkoyhtiön tulee varautua. Joustavien liittymissopimusten käyttö tulisi mahdollistaa myös lyhytaikaisten siirtohuippujen hallintaan. Lakiehdotuksen perusteluiden kirjaus on perusteetta tiukempi kuin voimassa oleva EU-lainsäädäntö. EU 2019/943 artikla 13 määrittää, että ajojärjestyksen uudelleen määrittely tulee tehdä käyttäen markkinapohjaisia mekanismeja. Tästä voidaan kuitenkin poiketa, jos markkinapohjaista vaihtoehtoa ei ole käytettävissä tai toimivaa kilpailua ei voida varmistaa.

Fingrid tutkii parhaillaan yhteistyössä Helen Sähköverkko Oy:n kanssa markkinapaikkapohjaisia joustopalveluita (pilotti siirtojenhallintamarkkinasta), mutta menee aikaa ennen kuin ne ovat tarpeeksi likvidejä toimimaan tosiasiallisena vaihtoehtona. On myös huomioitava, että likvidin markkinan muodostuminen on epätodennäköistä tilanteessa, jossa joustojen tarpeet ovat suuria ja erittäin paikallisia, ja tarjonta on hyvin rajallista eikä vaihtoehtoisia hankintakeinoja ole.

2) Lain perustelut s. 63 ”Pykälän 5 momentissa säädettäisiin” alkavaan kohtaan tulisi täydentää selvytyden vuoksi, että Energiaviraston etukäteen antamien määräysten puuttumisen ei tulisi olla edellytys sille, että tilapäisiä joustavia liittymissopimuksia voidaan tehdä. Lain kohta 20 b § yksilöi jo kattavasti sopimuksen sisältöä. Joustavien liittymissopimusten käyttöönotolle on monin paikoin jo kiireellinen tarve. Fingridin huolena on, että Energiaviraston määräysten edellyttäminen viivästyttäisi liittymisten sopimista, mikä hidastaisi verkkoliittymien tarjoamista asiakashankkeille ja ylipäänsä energiamurroksen etenemistä. Energiavirasto on lain perusteluissa (s. 38) arvioinut, että joustavia liittymisiä koskeva sääntely, muun muassa määräysten laatiminen, vaatisi noin kahden henkilötyövuoden panostuksen.

3) Lain perustelut s. 63-64 kohta ”Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että joustavia liittymissopimuksia voitaisiin toteuttaa uusien liittymien toteuttamiseksi tai olemassa olevien liittymien suurentamiseksi liittymisen suostumuksella 20 b §:n 4 momentista poiketen pysyvänä ratkaisuna sähköverkon osissa, joissa Energiavirasto on verkonhaltijan hakemukseen perustuvalla päätöksellään katsonut verkon kehittämisen olevan tehon vaihtoehto” tulisi korvata direktiivin (EU) 2024/1711 6 a artiklan mukaisesti seuraavasti ”Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että joustavia liittymissopimuksia voitaisiin toteuttaa uusien liittymien toteuttamiseksi tai olemassa olevien liittymien suurentamiseksi liittymisen suostumuksella 20 b §:n 4 momentista poiketen pysyvänä ratkaisuna sähköverkon osissa, joissa Energiavirasto on verkonhaltijan hakemukseen perustuvalla päätöksellään katsonut verkon kehittämisen olevan vähemmän tehokas vaihtoehto”.

4) Lain perustelut s. 64 kohtaa ”Energiaviraston päätöksessä olisi yksilöitävä sen perusteena olevat verkkokomponentit” tulisi täydentää seuraavasti ”Energiaviraston päätöksessä olisi yksilöitävä sen perusteena olevat verkkokomponentit tai niiden yhdistelmät”. Yhdistelmä verkkokomponenteista voisi olla käytännössä esimerkiksi kantaverkon siirtoleikkaus, joka kostuu useammasta verkkokomponentista, joiden kautta siirrettävä teho on kokonaisuudessaan rajattu. Siirtoleikkauksen muodostamat verkkokomponentit voivat muuttua pysyvän joustavan liittymissopimuksen voimassa olon aikana ilman, että perusteet pysyvän joustavan liittymissopimuksen käytölle muuttuvat. Esimerkiksi Etelä-Suomessa kulutuksen liitettävyyden voi olla rajoittunut jatkossakin, vaikka uusia siirtojohtoja rakennettaisiinkin alueelle. Tämä johtuu siitä, että kulutuksen kattamiseksi tarvittava sähkö tulee kaukaa ja vaatii siirtoyhteyksiä koko matkalta.

5) Lain perustelut s. 64 kohta ”Edellytykset tällaiselle päätökselle tulisi kuitenkin olla korkealla” tulisi poistaa. Pysyvien joustavien liittymissopimusten käytölle ei tulisi luoda tällaista ylimääräistä kynnystä, jolle ei ole perustetta direktiivin (EU) 2024/1711 6 a artiklassa. Pysyvä joustava liittymissopimus on vapaaehtoinen asiakkaalle ja Energiavirastolla on lakiehdotuksen mukaisesti mahdollisuus peruuttaa kyseinen sopimus.

6) Lain perustelut s. 64 kirjaus ”Sähköverkon osat, joissa verkon kehittämisen katsotaan olevan tehoton vaihtoehto, tulisi määritellä sähköverkon topologiaan ja rakenteeseen perustuvien kriteerein, eikä maantieteellinen alue olisi tarkastelussa ratkaiseva” on hyvä, mutta tulisi huomioida, että alue riippuu myös joustavan liittynän käyttötarkoituksesta. Esimerkiksi pysyviä joustavia liittymäjä, joilla varaudutaan paikalliseen häiriöön, olisi tarve voida hyödyntää käytännössä kaikkialla Suomessa. Sen sijaan siirtohuippujen hallintaan tarkoitetut pysyvät joustavat liittymät tulisi mahdollistaa tarkoituksenmukaisesti tietyillä alueilla tietyille asiakastyypille, esimerkiksi lounaisleikkauksen rajoitteiden vuoksi voitaisiin tarjota joustavia liittymissopimuksia Etelä-Suomen kuluttajille.

7) Lain perustelut s. 64 kohta ”Pysyvinä ratkaisuna tehtyjen liittymissopimusten voimassaolo ei voisi ylittää Energiaviraston päätöksen voimassaoloa” tulisi ensisijaisesti poistaa tai vaihtoehtoisesti perusteluita tulisi selkeyden vuoksi täydentää kirjauksella, jossa todetaan, että pysyvinä ratkaisuna tehdyt liittymissopimukset olisi voitava tehdä toistaiseksi voimassa olevina. Toimintaympäristön ennakoitavuuden varmistamiseksi liittymissopimuksen tulisi olla lähtökohtaisesti toistaiseksi voimassa oleva ilman päättämispäivää, kuten Fingridin liittymissopimukset ovat nykyisinkin. Energiaviraston antaman päätöksen verkonhaltijan hakemukseen mahdollisuudesta tarjota pysyviä joustavia liittymissopimuksia tietyllä alueella ei tulisi olla voimassa vain määräajaksi, koska silloin se rajaa käytännössä vain tilapäiset joustavat liittymissopimukset mahdollisiksi. Lakiehdotuksen mukaisesti Energiavirastolla on kuitenkin mahdollisuus peruuttaa päätöksensä pysyvien joustavien liittymissopimusten sallimisesta.

8) Lain perustelujen s. 64 kohta ”Verkonosan olosuhteita tulisi tarkastella uudestaan esimerkiksi silloin, jos verkon rakentamisen myötä verkon kehittämistä kyseistä liittymää tai kyseisiä liittymiä varten ei enää voitaisi katsoa tehottomaksi” tulisi muuttaa muotoon ”Verkonosan olosuhteita tulisi tarkastella uudestaan esimerkiksi silloin, jos verkon rakentamisen myötä kyseistä pysyvää joustavaa liittymää tai kyseisiä liittymiä ei enää voitaisi katsoa tehokkaaksi ratkaisuksi”. Verkon kehittäminen alueella ei automaattisesti lopeta pysyvien joustavien liittymäjen tarvetta, jos muu sähkön tuotanto ja kulutus kehittyy alueella. Energiaviraston tulisi pysyvien joustavien liittymäjen hyväksymistä koskevassa päätöksessä yksilöidä ne perusteet, joilla päätös voitaisiin kussakin tapauksessa peruuttaa.

9) Pysyvän joustavan liittynän peruutusmahdollisuus Energiaviraston päätöksellä muodostaa merkittävän riskin sekä verkkoyhtiön että asiakkaan näkökulmasta, ja käytännössä estää pysyvien joustavien liittymissopimusten syntymisen. Jotta riskiä voitaisiin hallita, tulisi verkonhaltijan ja liittymäjän voida alkuperäisessä liittymissopimuksessa sopia, että Energiaviraston mahdollisen peruutuspäätöksen siirtymäajan jälkeen liittymissopimus päättyisi alun perin joustavaksi sovitun liittymistehon osalta. Lain perustelut s. 65 kohtaa ”Sopimukseen sovellettaisiin tällöin kiinteän liittymissopimuksen ehtoja” tulisi täsmentää seuraavasti ”Sopimuksen kiinteään liittymistehoon sovellettaisiin kiinteän liittymissopimuksen ehtoja ja alun perin joustavaksi sovitun liittymistehon osalta sopimus päättyisi, jos verkonhaltija ja liittymäjä ovat näin alun perin sopineet.”

10) Lain perustelut s. 65 kohtaa ”Energiaviraston olisi peruutuspäätöksessään määrättävä sekä verkonhaltijan että verkon osan liittyjien kannalta kohtuullinen siirtymäaika, jonka päätyttyä verkonhaltijan on tehtävä verkon osassa tavanomaisiin ehtoihin perustuvia liittymissopimuksia” tulisi täsmentää seuraavasti ”Energiaviraston olisi peruutuspäätöksessään määrättävä sekä verkonhaltijan että verkon osan liittyjien kannalta kohtuullinen siirtymäaika, jonka jälkeen pysyvät joustavat liittymissopimukset eivät olisi enää sallittuja”. Tavanomaisiin ehtoihin perustuva liittymissopimus on epäselvä määritelmä. Peruutuspäätöksen ei tulisi estää tilapäisten joustavien liittymissopimusten käyttöä kyseisellä alueella.

11) Yleisesti lakiin tai sen perusteluihin tulisi täsmentää, että myös nykyinen kiinteä liittymissopimus tulisi voida sopia muutettavan tilapäisesti tai pysyväksi joustavaksi liittymissopimukseksi asiakkaan vapaaehtoisuuteen pohjautuen mahdollistaen näin uuden liittymisen toteutuksen tai toisen olemassa olevan liittymisen tehonkorotuksen. Joissakin tapauksissa voi uuden liittymisen joustohalukkuus olla rajallinen, mutta joustokykyä löytyisi olemassa olevalta asiakkaalta tai paikallisesta jakeluverkosta.

12) Lakiehdotus s. 84, 20 c §:n 1 momentin kohta ”Sähköverkon osissa, joissa Energiavirasto on verkonhaltijan hakemukseen perustuvalla päätöksellään katsonut verkon kehittämisen olevan tehoton vaihtoehto” tulisi korvata direktiivin (EU) 2024/1711 6 a artiklan mukaisesti seuraavasti ”Sähköverkon osissa, joissa Energiavirasto on verkonhaltijan hakemukseen perustuvalla päätöksellään katsonut verkon kehittämisen olevan vähemmän tehokas vaihtoehto”.

13) Lakiehdotus s. 84, 20 c §:n 4 momentin kohtaa ”Energiaviraston on peruutuspäätöksessään määrättävä sekä verkonhaltijan että verkon osan liittyjien kannalta kohtuullinen siirtymäaika, jonka päätyttyä verkonhaltijan on tehtävä verkon osassa tavanomaisiin ehtoihin perustuvia liittymissopimuksia” tulisi täsmentää seuraavasti ”Energiaviraston on peruutuspäätöksessään määrättävä sekä verkonhaltijan että verkon osan liittyjien kannalta kohtuullinen siirtymäaika, jonka jälkeen pysyvät joustavat liittymissopimukset eivät olisi enää sallittuja”. Tavanomaisiin ehtoihin perustuva liittymissopimus on epäselvä määritelmä. Peruutuspäätöksen ei tulisi estää tilapäisten joustavien liittymissopimusten käyttöä kyseisellä alueella.

14) Lakiehdotus s. 85, 20 c §:n 4 momentin kohtaa ”Liittymissopimukseen, johon Energiaviraston päätös vaikuttaa, sovelletaan mainittuna siirtymäaikana 20 b §:n 2-4 momentin säädöksiä” tulisi jatkaa ”[...]”, ellei verkonhaltijan ja liittymisen välillä ole liittymissopimuksen solmimisen yhteydessä sovittu toisin”.

31 § Kantaverkon määritelmä ja kantaverkkoon kuuluvien sähköjohtojen ja laitteistojen nimeäminen

Kannatamme muutosehdotuksia, jotka mahdollistavat yli 110 kV suurjännitteisen jakeluverkon ja suljettujen jakeluverkkojen rakentamisen. Näiden käyttötarkoituksen tulee kuitenkin olla kantaverkosta poiketen paikallinen.

41 § Kantaverkon kehittämissuunnitelma

Fingridin näkemyksen mukaan nykyinen menettelytapa on toimiva, eikä siinä ole muutostarpeita. Kehittämissuunnitelma on määrävälein päivittyvä suunnitelma, joka perustuu osin luottamuksellisiin asiakastietoihin. Se on paras näkemys verkon kehittämistarpeista, mutta siinä esitetyt hankkeet ja niiden keskinäinen ajoitus elävät jatkuvasti asiakastarpeiden muuttuessa ja konkretisoituessa. Varsinaiset investointipäätökset yhtiö tekee, kun asiakkaiden ja yhteiskunnan suunnitelmat etenevät riittävän konkreettiselle tasolle ja edellyttävät kantaverkon vahvistamista.

Erityisen ongelmalliseksi Fingrid näkee, että lain perusteluissa (s.68) Energiavirastolle annettaisiin käytännössä päätösvalta tehdä investointipäätöksiä yhtiön puolesta, jos Energiavirasto katsoo kantaverkonhaltijan laiminlyöneen kehittämissuunnitelman toteuttamisen. Näkemyksemme mukaan Energiavirastolla ei ole tosiasiallisia mahdollisuuksia, resursseja ja kompetenssia arvioida kehittämissuunnitelman ratkaisuja riittävän kattavasti eikä vaatia niihin liittyen investointipäätöksiä. Tälle Energiaviraston toimivallan kasvattamiselle ei ole perustetta ohjaavassa direktiivissä 2019/944 ja asetuksessa 2019/943, eikä perusteita sen tarpeellisuudelle muutenkaan ole esitetty. Näemme, että lisäys vaarantaisi sähköverkkojen kehittämisen oikea-aikaisesti ja kustannustehokkaalla tavalla, mikä on avainasemassa Suomen kilpailukyvyn varmistamisessa.

Mikäli tällainen lisäys kansalliseen lainsäädäntöön kuitenkin tehtäisiin, tulisi huomioida EU-tason lainsäädännöstä etenkin seuraavat kohdat:

- EU asetuksen 2019/943 artikla 48 mukaan ACERilla on toimivalta lausua verkon kymmenvuotisesta kehittämissuunnitelmasta ja suositella siihen muutoksia.
- Energiaviraston toimivalta tehdä muutoksia pitäisi perustua direktiivin (EU) 2019/944 artiklaan 51, joka käsittelee verkon kehittämistä ja toimivaltaa tehdä investointipäätöksiä. Lain perusteluihin tulisi artiklan 51(9) mukaisesti lisätä maininta siitä, että, jos Energiavirasto tekee päätöksiä investoinneista, niin tariffisääntelyn (huomioiden valvontamalli ja siirtomaksujen korotuskatto) tulee kattaa kyseisten investointien kustannukset.

44 § Järjestelmävastaavan kantaverkkohaltijan vastuualue

Sähkömarkkinalain muutosesityksen myötä Fingridin vastuualue laajenisi kattamaan myös Suomen talousvyöhykkeen. Talousvyöhykkeen merituulivoima-alueiden kilpailutuksia valmistellaan parhaillaan, ja ennen kilpailutusten käynnistämistä on hyvä selventää liittämismuutoksen Suomen talousvyöhykkeen osalta. Fingrid ei vastusta vastuualueensa laajentamista tältä osin sillä edellytyksellä, että tulevaisuudessa talousvyöhykkeen kilpailutusten aluevalinnoissa huomioidaan sähköverkon ja sähköjärjestelmän näkökohdat. Talousvyöhykkeelle suunnitteilla olevat merituulivoiman hankealueet vastaavat kokoluokaltaan suurta ydinvoimalaa (1300 MW), eikä niitä voida liittää käyttövarmuussyistä mihin tahansa kohtaan sähköverkkoa ja verkkoon liittäminen tulee edellyttämään merkittäviä vahvistuksia nykyiseen kantaverkkoon.

72 § Loppukäyttäjän mahdollisuus sähköntoimitukseen sähköverkon kautta

Lakiesityksen kyseisessä pykälässä esitetään, että loppukäyttäjällä olisi mahdollisuus tehdä sähköverkkosopimus ja sähkönmyyntisopimus ja siten turvata verkkoon pääsy myös suurjännitteisten jakeluverkkojen ja kantaverkon osalta.

Tämän osalta tulee huomioida, että suurjännitteisten jakeluverkkojen loppukäyttäjien sopimuksiin liittyvää tiedonvaihtoa ei hoideta keskitetysti sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen kautta, vaan ne tulee hoitaa jotenkin muuten. Sähkömarkkinalain 75 a § velvoite käyttää sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palveluita ei koske niitä jakeluverkonhaltijoita, jotka operoivat suurjännitteistä jakeluverkkoa tai suurjännitteistä suljettua jakeluverkkoa.

TEM:n ehdotus alueellisten sijoittumissignaalin hyödyntämisestä kulutuksen ja tuotannon liittämässä kantaverkkoon ja suurjännitteiseen jakeluverkkoon

Liittymismaksujen alueellisten sijoittumissignaalien hyödyntäminen

Energiamurros haastaa sähköverkkojen riittävyttä, ja sähkön kulutus ja tuotanto eriytyvät yhä enemmän eri puolille Suomea. Tämä näkyy jo nyt haasteina liittää uusia kulutushankkeita Etelä-Suomessa ja tuotantohankkeita länsirannikolla. Fingrid julkaisi kesäkuussa 2024 muutosehdotuksia kantaverkkomaksuihin, joiden tarkoituksena on parantaa uusien sähkön kulutus-, tuotanto- ja varastointihankkeiden liitettävyyttä sekä tehostaa verkon käyttöä ja lisätä aiheuttamisperiaatetta verkonvahvistusinvestointien kustannusten kattamiseen. Yksi muutosehdotuksista oli uudistaa liittymismaksuja siten, että kantaverkon liittymismaksu koostuisi jatkossa liityntäjännitteestä riippuvasta suorasta liittymismaksusta sekä liittyvän hankkeen liityntätehosta riippuvasta alueellisesta liitynnän tehomaksusta, jolla luotaisiin liittyjälle kannuste sijoittua sähköverkon kannalta tehokkaasti ja toisaalta lisättäisiin aiheuttamisperiaatteen toteutumista liitynnän aiheuttamien verkonvahvistusinvestointien kustannusten kattamisessa. Tehopohjaisella maksulla luotaisiin myös kannusteita tehokkaaseen verkon käyttöön, esimerkiksi hybridivoimalaitosten hyödyntämiseen. Asiakas voisi esimerkiksi välttää liitynnän tehomaksun sijoittamalla aurinkovoimaa olemassa olevien tuulivoimaliityntöjen yhteyteen tuotantopainotteisella alueella.

Fingridin nykyinen liittymismaksumalli on naapurimaista poiketen ns. kevyt malli, jossa liittyjältä veloitetaan vain suorat liitynnästä aiheutuvat kustannukset ja liittymispisteen takaiset verkkovahvistukset katetaan kaikilta verkonkäyttäjiltä kerättävin kantaverkkopalvelumaksuin. Mikäli Fingridin ehdotuksen mukaisesti kantaverkkoon liittyjiltä kerättäisiin nykyistä suurempia liittymismaksuja ja Fingrid keräisi liittymismaksuja myös suurilta jakeluverkkoon liittyneiltä hankkeilta, ei Fingridin tuotto kasvaisi, koska sallitun tuoton määrää Energiaviraston valvontamalli. Sen sijaan liityntöjen aiheuttamat verkonvahvistuskustannukset kohdistuisivat aiheuttamisperiaatteen mukaisesti nykyistä enemmän uusille liittyjille.

Fingrid teetti loppuvuonna 2024 riippumattomana konsulttiselvityksenä vaikutusarvion ehdottamastaan liittymismaksu-uudistuksesta. Vaikutusarvioon sisältyi uudistustarpeen arviointi nykytilan ja ennusteiden valossa, vertailututkimus (Ruotsi, Tanska, Iso-Britannia), laajat sidosryhmien haastattelut, laskennallinen analyysi sekä edellisten perusteella tehdyt johtopäätökset. Vaikutusarvio tuki liittymismaksu-uudistuksen käyttöönottoa osoittamalla, että uudistuksen myötä asiakashankkeita voitaisiin liittää pienemmin kantaverkkoinvestoinnein, mikä nopeuttaisi puhtaan siirtymän etenemistä sekä edesauttaisi kantaverkkomaksujen säilymistä kilpailukykyisellä tasolla. Toteutuvien asiakashankkeiden kokonaispotentiaaliin tai Suomen kilpailukykyyn kansainvälisessä vertailussa uudistuksella ei havaittu olevan merkittäviä vaikutuksia, vaikka yksittäisten hankkeiden osalta vaikutuksia ilmeni.

TEM:n esitys 24 c §:n lisäämisestä sähkömarkkinalakiin mahdollistaisi liittymismaksu-uudistuksen toteuttamisen suunnitellusti siten, että uusi liittymän tehomaksu perittäisiin myös jakeluverkkoon liittyviltä suuremmilta asiakashankkeilta. Kantaverkkoon kohdistuu yhtäläiset vahvistustarpeet huolimatta siitä, liittykö asiakas suoraan vai välillisesti kantaverkkoon. Ilman 24 c §:n toteutumista sijoittumiskannusteet jäisivät puuttumaan suurelta osalta hankkeita, ja vaikutusarvion kuvaamat hyödyt jäisivät puolitiehen. Liittyjälle tulisi kannuste pyrkiä liittymään jakeluverkkoon uuden maksun välttämiseksi, jolloin liittymä aiheuttaisi kantaverkkoon yhtäläisesti vahvistustarpeita, mutta niiden kustannukset perittäisiin liittymän sijaan kaikilta verkonkäyttäjiltä, loppukädessä sähkön kuluttajilta. Samansuuruisen uuden liittymismaksun käyttöönotto sekä kantaverkossa että jakeluverkossa ei sen sijaan muuttaisi nykyisiä kannusteita. Huomioitavaa on myös, että sähkömarkkinalain muutosehdotusten mukaisesti yli 110 kV verkon rakentaminen mahdollistuu myös jakeluverkonhaltijoille, jolloin useiden satojen megawattien liittymä voi tulla jatkossa suoraan jakeluverkkoon.

Fingridin esittämän liittymismaksu-uudistuksen mukaan liittymän tehomaksu kohdistuisi jakeluverkkoon liittyville suurille asiakashankkeille, eli niiltä perittäisiin jatkossa jakeluverkkoyhtiön oman liittymismaksun lisäksi myös Fingridin liittymän tehomaksu, jolla katettaisiin liittymän aiheuttamia kantaverkon vahvistustarpeita. Verkkoyhtiöiden liittymästä perittäisiin jatkossakin vain suora kantaverkon liittymismaksu. 24 c §:n mukainen malli, jossa Fingrid laskuttaisi suoraan liittymän tehomaksun myös jakeluverkkoon liittyviltä suurilta hankkeilta, on koettu alalla toimivimmaksi malliksi. Näin maksu pysyisi erillään jakeluverkkoyhtiön liittymien hinnoittelusta ja hinnoitteluperiaatteista. Fingrid ehdottaa kuitenkin, että pykälässä 24 c § korvataan termi ”suurjännitteinen jakeluverkko” ”verkkoluvallisella vähintään 110 kV verkolla”, koska tarkoitus olisi ulottaa liittymismaksu-uudistus yhtäläisesti myös suljettuihin jakeluverkkoihin.

Muut sijoittumista ohjaavat ja liitettävyyttä parantavat toimet

Liittymismaksu-uudistus toteutuessaan suunnitellusti ei riitä yksinään ratkaisemaan kaikkia energiamurroksen tuomia verkon riittävyysaasteita, vaikkakin on tärkeä osa ratkaisua ja tuottaa tuloksia erityisesti aurinkovoimahankkeiden ja sähkövarastojen sijainnin ohjauksena. Liittymismaksu-uudistuksen lisäksi Fingrid esittää tarkasteltavan seuraavia toimia ja täsmennyksiä lainsäädäntöön:

1) Alueellisten kantaverkkopalvelumaksujen mahdollistaminen. On epäselvää, mahdollistaako nykyinen sähkömarkkinalaki alueelliset komponentit kantaverkkopalvelumaksuissa (nykyiset maksukomponentit kantaverkon otto- ja antomaksu, voimalaitoksen tehomaksu, lyhyen käyttöajan voimalaitoksen energiamaksu ja kulutusmaksu). Käytön aikaisilla maksuilla voitaisiin saavuttaa suurempia ohjausvaikutuksia kuin kertaluontoisella liittymismaksulla, ja ne ohjaisivat myös olemassa olevia liittyjiä kokonaisuuden kannalta tehokkaampaan verkkokäyttöön. Tämä vahvistaisi EU-lainsäädännön (asetus (EU) 2019/943 artikla 18) mukaisesti aiheuttamisperiaatteen toteutumista sekä toisi tehokkuuskannusteita ja sijoittumissignaaleja. Tämän lisäksi pidämme harkinnanarvoisena, että selvitetäisiin sijoittumiskannusteiden luomista myös verotuksellisin keinoin.

2) Yhteiskunnallisesti tärkeimpien sähkön kulutus- ja tuotantoinvestointien priorisointi. Kantaverkkoyhtiön liittämismahdollisuutta tulisi kehittää mahdollistamaan erityisesti suuria liittymistehoja vaativien sähkökulutusinvestointien priorisointi. Verkkoyhtiön ei ole nykyisin mahdollista priorisoida liittyjiä, vaan yhteiskunnallisesti tärkeät hankkeet kilpailevat samalla viivalla niukasta alueellisesta liityntäkapasiteetista muiden hankkeiden kanssa. Olisi tarpeen käydä yhteiskunnallista keskustelua eri sähköä kuluttavien investointien prioriteettijärjestyksestä, ja määrittää priorisointia ohjaavat kriteerit sekä antaa Fingridille mahdollisuus priorisoida liittyjiä näiden kriteerien mukaisesti. Kannatamme, että käytettäisiin ylipäänsä valtiollista harkintavaltaa sen suhteen, minkä tyyppisiä investointeja Suomeen halutaan ja minne päin maata niitä halutaan.

3) Verkkoyhtiön tulisi voida varata liityntäkapasiteettia etukäteen sähköverkosta sähkön vähittäiskuluttajille sekä nykyisen teollisuuden sähköistymiselle. Tällä hetkellä ympäri Suomea on kehitteillä todella suuria sähköä kuluttavia teollisuusinvestointeja. Yksittäisen hankkeen sähkötehontarve voi vastata kokonaisen suuren kaupungin tehontarvetta. Kun näille hankkeille tarjotaan verkkoliityntöjä, tulee samalla voida varmistaa, että yhteiskunnan muun sähkön kulutuksen on mahdollista kehittyä ja nykyisen teollisuuden sähköistymisen toteutua kohtuullisten tarpeiden mukaisesti.

4) Joustavalle kantaverkkopalvelulle tuki sähkömarkkinalaista. Fingridin esitti kesäkuussa 2024 osana kantaverkkomaksujen uudistuksia joustavan kantaverkkopalvelun käyttöönottoa. Uudistunut malli olisi tarkoitettu sekä nykyisille asiakkaille että uusille liittyjille, joilla on mahdollisuus ennakoon sovitussa siirtohuipputilanteissa joustamalla tukea kantaverkon siirtojenhallintaa. Näin pystyttäisiin tehostamaan huomattavasti sähköverkon käyttöä ja liittämään nopeammin ja suurempi määrä asiakashankkeita. Joustoon kykenevät asiakkaat hyötyisivät mallista myös suoraan edullisempien siirtomaksujen kautta. Sähkömarkkinalain tulisi mahdollistaa sähkönsiirtopalvelun palvelutasoerittely.

5) Liittyjille ja verkon käyttäjille tulisi voida asettaa kohdennettuja vaatimuksia. Sähkömarkkinalain 45 § tulisi täsmentää, että järjestelmävastaava voisi tarpeen mukaan asettaa liitettävän teknologian, liittymän koon ja alueen perusteella määritettäviä teknisiä ehtoja ja joustovaatimuksia. Tällaisia olisivat esimerkiksi tuulivoimalaitoksen varustaminen verkkoa

vakauttavalla lisälaitteistolla tai sähkökattiloiden tehonrajoittaminen sähköverkon käyttötilanteen vaatiessa. Laissa nyt asetettujen syrjimättömyys- ja tasapuolisuusperiaatteiden noudattaminen johtaa siihen, että osalle liittyjistä ja verkon käyttäjistä joudutaan asettamaan tiukempia vaatimuksia kuin tarve olisi. Fingrid näkee, että kohdennettuja vaatimuksia asettamalla voitaisiin nopeuttaa liityntöjen toteutumista sekä edistää käyttövarmuutta, tehokkuutta ja aiheuttamisperiaatteen toteutumista ja luoda sijoittumiskannusteita.

6) Fingridin investointikyvyn varmistaminen. Energiaviraston päätös vuoden 2024 alussa muuttuneesta kohtuullisen tuoton valvontamallista vuosille 2024–2031 on heikentänyt Fingridin investointikykyä. Fingrid on hakenut muutosta uuteen kohtuullisen tuoton valvontamalliin markkinaoikeudesta. Fingrid katsoo, että valvontamallia koskevan päätöksen valmistelussa vaikutusten arviointi on ollut puutteellista ja esitettyyn päätökseen liittyy edelleen tulkinnanvaraisia asioita. Päätöksen myötä Fingridin investointikyky heikkenee. Fingridin tavoitteena on ratkaisu, joka mahdollistaisi kantaverkon kehittämisen myös jatkossa niin, että vihreän siirtymän satojen miljardien investoinnit Suomeen voivat toteutua suunnitellusti. Sekä jakeluverkon että kantaverkon siirtomaksuja koskee nykyisin vuotuinen 8 % niin sanottu korotuskatto. Yhtenevä korotuskatto ei riittävällä tavalla huomioi järjestelmävastaavan kantaverkkotoiminnan laajuutta ja kustannusrakennetta. Fingridin vastuulle, toisin kuin jakeluverkkoyhtiöiden, kuuluu muun muassa valtakunnan sähköjärjestelmän tasapainottaminen, sen vaatimien resurssien hankkiminen sekä laajasti sähkömarkkinakehitys. Kantaverkon siirtomaksuja koskeva korotuskatto olisi tarpeen poistaa kantaverkkoinvestointien mahdollistamiseksi sekä laadukkaan sähköjärjestelmän ylläpidon varmistamiseksi hyvin nopeasti muuttuvassa toimintaympäristössä. Kohtuullisen tuoton valvontamalli on riittävä valvomaan hinnoittelua.

Ystävällisin terveisin

Fingrid Oyj

Jussi Jyrinsalo

Johtaja, asiakkaat ja kantaverkkosuunnittelu

Marina Louhija

Lakiasiaintojohtaja

Loukamo Aino
Fingrid Oyj